

ASSOCIACIÓ CULTURAL LO LLAÜT D'ASCÓ

Biel Pubill i Soler

Llaüt: Embarcació de poc tonatge (des d'una fins a cinquanta tones), ornejada de vela llatina i de vegades d'un floc anomenat pollacra, i destinada a la pesca i al cabotatge.

La definició que dona el diccionari enciclopèdic català-valencià-balear de l'Institut d'Estudis Catalans ve a dibuixar els trets característics de la nostra associació. L'entitat –embarcació– és petita –de poc tonatge– i té una sana tafaneria que ho voldria abastar tot –com la *vela llatina* que es deixa seduir quan el vent va a favor–, i cerca el noble objectiu de conèixer i preservar el patrimoni asconenc –destinada a la pesca cultural– i donar-lo a conèixer arreu –cabotatge–.

UN LLAÜT QUE NEIX QUAN AL RIU JA NO EN QUEDEN

L'Associació Cultural Lo Llaüt d'Ascó és una entitat riberenca sense ànim de lucre que, com tantes d'altres, neix com a resposta a les inquietuds d'un col·lectiu que creu que és possible dinamitzar l'activitat cultural del poble, pro-

ASSOCIACIÓ CULTURAL LO LLAÜT

Any de fundació: 1998

Socis: 150

Seu: Carrer dels Clots, 19, 2n - 43791 ASCÓ (Ribera d'Ebre)

Apartat de correus, 11, d'Ascó

c/e: info@lollaut.com

www.lollaut.com

Presidenta: Aurora Serrano Grau

Mitjà de comunicació: Revista Malpàs, trimestral i amb 62 números editats / 400 exemplars

gramar iniciatives que mobilitzin la comunitat i canalitzar esforços que reverteixin en el desenvolupament i consolidació d'una forta identitat asconenca.

No és lloc ni moment per a desgranar la història d'Ascó del darrer quart de segle passat fins avui, tanmateix penso que cal donar unes pistes de com va afectar la implantació de les centrals nuclears en el teixit associatiu i en l'acceleració de canvis econòmics i socials de la població.

L'inici de la construcció nuclear a Ascó va suposar l'arribada en massa de treballadors, homes, vin-

guts d'arreu de l'Estat. De la nit al dia el poble s'omplí de gent amb poder adquisitiu que van potenciar la cultura de bar. Als anys vuitanta, un cop acabada la construcció, ens trobem amb una població jove, formada per parelles vingudes de fora que, tot i que resideixen al poble, difícilment se'l senten seu i no s'hi arriben a arrelar. Durant aquests anys i fins els noranta assistim al naixement de multitud d'entitats i associacions de tot tipus, sovint creades a partir de l'impuls d'un nombre reduït de persones que, gràcies al suport econòmic de l'ajuntament i la nuclear, poden reproduir models d'entitats i agrupacions dels seus

llocs d'origen. Així ens trobem amb grups de falcons, de *twirling*, *majorettes*, banda de cornetes i tambors de la Creu Roja, creació d'una parella de gegants...

Totes aquestes entitats, avui desaparegudes, van tenir continuïtat en la mesura que els seus impulsors van estar vinculats a la població. A les acaballes dels vuitanta ens trobem amb un associacionisme asconenc idèntic al d'altres poblacions veïnes, amb entitats que apleguen els interessats en el món de la pesca, la caça, la gent gran, les dones... havent-se relegat l'activitat que en podríem dir més «cultural» a la iniciativa de les regidories municipals de torn.

És en aquest marc que el 1993 i des de l'ajuntament s'impulsa la creació de la revista *Malpàs*, d'informació i opinió local, de caire trimestral i que des d'aleshores ha anat apareixent puntualment. És a redós de l'equip de redacció d'aquesta publicació que, poc a poc, es veu la necessitat de diversificar i potenciar l'activitat cultural del poble donant suport a tot tipus de manifestacions vinculades a la població.

Arribem al 1997 i, sense encara haver-se creat l'associació i coincidint amb el cinquè aniversari de la mort de l'insigne asconenc Carmel Biarnés –llettraferit i humanista en el sentit més ampli de la paraula, i impulsor de la recerca arqueològica i etnogràfica del

poble–, es decideix organitzar una exposició que recollia la seva obra i trajectòria.

Podem dir que l'èxit i el ressò d'aquesta mostra va ser el detonant per redactar els estatuts i crear l'associació cultural Lo Llaüt el setembre de 1998.

FINALITATS DE L'ASSOCIACIÓ

Tot i ser una comarca petita, amb poca població, tradicionalment la Ribera d'Ebre s'ha caracteritzat per tenir un important dinamisme cultural impulsat pel Centre d'estudis comarcal –CERE– que tot just el 2008 va celebrar el 25è aniversari. Alguns dels membres fundadors de Lo Llaüt ho érem també del CERE i des d'un primer moment vam tenir clar que el que calia era sumar esforços conjuntament, no duplicar activitats, i en tot cas actuar com a satèl·lits en la difusió cultural comarcal. Fou així com en els estatuts de Lo Llaüt vam marcar com a prioritats:

- Fomentar les manifestacions culturals vinculades a Ascó i dirigits principalment a la seva població.
- Crear un arxiu de documentació d'interès cultural (bibliografia, fotografia) a nivell local.
- Establir contactes i intercanvis amb altres associacions, preferentment culturals.
- Vetllar per la conservació del patrimoni cultural asconenc.

- Organitzar tot tipus d'actes culturals: exposicions, conferències, cursos, sortides, concursos...
- Facilitar i animar la investigació i l'expressió cultural i artística en un clima de plena llibertat, independència, rigor i respecte per les persones i valors democràtics.
- En general, la creació i promoció d'activitats culturals, socials i artístiques que fomentin la relació, l'amistat i la participació.

HAN PASSAT JA DEU ANYS I LO LLAÜT SEGUEIX SIRGANT

Com en la navegació fluvial, en que el patró ha de conèixer la llera del riu i evitar els remolins i ha de cercar l'equilibri durant els períodes de sequera i els de les crescudes incontrolables, en aquests anys Lo Llaüt ha sabut gestionar l'activitat creant una mena d'agenda anual cíclica, que no per això és menys esperada, combinant-la amb l'organització d'actes o projectes molt més ambiciosos que han facilitat la cohesió dels membres de l'entitat, un sentiment de pertinença, i una important repercussió mediàtica que l'ha donat a conèixer a l'exterior.

Ha estat important haver sabut trobar l'equilibri entre períodes de lassitud i altres de màxim dinamisme. Això s'ha aconseguit potenciant el concepte de voluntariat entre els membres, destacant la importància de l'entitat com a eina

per a conservar i difondre el patrimoni local, donant a conèixer totes i cadascuna de les activitats organitzades i facilitant i promovent, des de l'inici, la incorporació de nous membres a la junta de l'entitat. Pensem que aquest relleu generacional, que realment costa d'assolir, és un dels elements més importants que cal mimar en una associació cultural.

RIU AMUNT, RIU AVALL. UNA AGENDA ESTABLE

Com dèiem, la bona acollida d'un seguit d'activitats ha permès consolidar una programació estable que enguany es concreta amb aquest calendari:

- Durant els dies 10 i 11 de gener, XIè curs per aprendre a ballar la Jota d'Ascó.
- El dissabte 17 de gener, en el marc de la festa de Sant Antoni, IX Recuperació del Jocs de Festa al Pla de l'Església.
- Per Sant Jordi, presentació del novè llibre de fotografia antiga d'Ascó, de la col·lecció La Galvana, amb el títol *Cabussats a l'Ebre*.
- L'últim dissabte d'abril i conjuntament amb el Club Ciclista d'Ascó, VIII sortida popular en bicicleta per la Via Verda de la Terra Alta.
- El 16 i 17 de maig, assistència a la V edició del Recercat a Figueres.
- Darrera setmana del mes de maig VII joc a joc, de plaça a plaça. Recuperació de jocs tradicionals als carrers i places del poble, adreçat als escolars del municipi.
- Al més de juny, surten publicades les Bases per a beques d'ajuda a publicacions de temàtica local.
- El 7 de juny, presència a la VI fira del llibre i de l'autor ebrenca a Móra d'Ebre
- El cap de setmana de l'Onze de Setembre, XI baixada en piragües des d'Ascó a Móra la Nova.
- El novembre, en el marc de la festa de Santa Cecília, VIII taller

de construcció d'instruments amb materials reciclats i elements de l'entorn

- El 19 de desembre, XI Plantada del Pessebre al Calvari.

Val a dir que aquesta programació es complementa al llarg de l'any amb tot d'activitats puntuals com ara presentacions de llibres i xerrades –la darrera fou la del llibre *Desfeta i recuperació. Guerra i postguerra al Pinell de Brai*, d'Antònia Serres Buenaventura–, l'organització a l'estiu de concerts a la fresca, el muntatge d'exposicions de temàtica etnològica sovint vinculades a la presentació de llibres. En aquest sentit cal destacar les que s'han fet sobre els vestits tradicionals, l'escola d'abans, els elements i símbols de l'església o la del món de la cuina tradicional–, les sortides culturals per visitar jaciments arqueològics o poblacions amb un ric patrimoni monumental, la col·laboració amb altres entitats com el CERE i l'IRM participant en el *Supermercat de revistes d'associacions culturals ebrenques*, l'assistència a jornades com la d'etnologia a les Terres de l'Ebre que en la darrera edició es va centrar en l'estudi de les construccions tradicionals i encara l'organització de tallers artesans com el que ens ensenya Joan de Pepe, el cisteller de Vinebre.

AMB LA VELA DESPLEGADA

Com s'ha apuntat, en aquests anys hi ha hagut períodes de màxima activitat. Ha estat amb motiu de l'organització de diferents trobades, en destaquem:

- III Jornada d'Etnologia de les Terres de l'Ebre, celebrada a Ascó l'onze d'octubre de 2003 i inscrita en l'àmbit de l'*Empremta*, del programa Arrels que organitzava el Centre de Promoció de la Cultural Popular i Tradicional Catalana.
- La jornada va ser un punt d'inflexió en la dinàmica que Lo Llaüt portava fins aleshores. Va

servir per confirmar la necessitat de treballar conjuntament amb altres entitats del territori com el CERE o el Museu del Montsià; Per adonar-nos de les potencialitats que oferia pertànyer a una entitat cultural. Per donar-nos a conèixer a la població com una associació capaç d'organitzar un gran esdeveniment donat que la jornada es va acompanyar d'una gran exposició d'eines i ferramentes de treball, i d'una mostra d'oficis artesans que va comptar entre d'altres amb canyissaires i picapedrers del poble, així com ferrers, terrissaires, artesans de la pauma i ferradors d'animals de la Ribera d'Ebre.

La jornada va fer possible que Lo Llaüt és donés a conèixer a l'exterior editant en format CD la totalitat de ponències i comunicacions presentades.

- Primeres Jornades d'Estudi de la Festa de Sant Antoni als Països Catalans celebrades el 17, 18 i 19 de febrer de 2006 i organitzades conjuntament amb Carrutxa, el CERE, l'IRMU i el Museu del Montsià.

El programa de les jornades va contemplar tres àmbits temàtics: la devoció popular a la figura del Sant, la ponència de la qual va anar a càrrec de Josefina Roma; l'etnografia de la festa, amb Salvador Palomar i Josep Vicent Frechina; i la funció social de la festa amb Xavier Orriols.

Pels més de cent inscrits a les jornades, les vint-i-set comunicacions presentades, així com la varietat i qualitat de visions amb què es va enfocar cadascun dels àmbits, amb gran diversitat de temes tractats –fogueres, jotes i músiques, subhastes, diables, competicions, carreres, Tres Tombs i benediccions, guarniments...– i la procedència també dispersa i variada de les zones tractades, abraçant pràcticament tots els territoris dels Països Catalans, podem confirmar que es va tractar d'una gran trobada de la cultura popular i tradicional.

Un darrer èxit fou l'edició del llibre d'actes d'aquestes jornades

que, editades pel Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre, van aparèixer el 2008.

ÀMBITS DE LA CULTURA POPULAR QUE MÉS HA TREBALLAT LO LLAÛT

Des dels orígens l'entitat ha tingut interès en recollir, preservar i donar a conèixer el patrimoni local asconenc, donant-lo a conèixer a través de la revista *Malpàs*. Tanmateix, i degut al perfil dels seus membres, ha destacat per treballar particularment dos àmbits.

- Per una part, com hem vist, ha contribuït a potenciar la Festa Major d'hivern, sant Antoni, no sols a través de les esmentades jornades, sinó també organitzant cursos per aprendre a ballar la jota, dinamitzant jocs tradicionals a la plaça i recopilant documentació en fonts orals, escrites i gràfiques sobre la festa que van possibilitar que aquesta fos declarada el 2005 com a Festa d'Interès Etnològic de la Ribera d'Ebre.

- L'altre pal de paller en què se centra l'activitat de Lo Llaüt és en l'àmbit del joc tradicional. La cerca realitzada ha permès documentar i recuperar la majoria de jocs tradicionals que a principis de segle passat se celebraven a Ascó en el marc de la Festa Major. Entre aquests cal destacar les corrides de la forca dalt de ruquets, les de les pedres o del cabàs, les tirades de birles i el joc de la trisella –joc d'aposta pràcticament desaparegut i que ha permès recuperar-lo en el marc de la festa–. A través d'aquest àmbit dels jocs tradicionals Lo Llaüt ha pogut constatar la important funció social que aconsegueix, facilitant la interacció, el contacte, el coneixement i la relació entre veïns, retratant la manera de viure i de relacionar-se que tenen les persones i permetent la implicació de tots els sectors de la població.

La tasca feta en aquest aspecte de la cultura popular l'ha dut a:

- Organitzar des del 2003 el *Joc a joc*, una tarda de jocs pels

alumnes de l'escola de primària on es descobreixen els racons i places de la població a través de la pràctica de jocs tradicionals.

- Participar des del 2004 en el projecte de la Unió Europea *Cultura 2000 d'inventari de jocs i esports tradicionals d'adults*, engegant un inventari d'aquest tipus d'activitats lúdiques arreu d'Europa.

- Participar activament al *Congrés de Birles i Jocs tradicionals* celebrat a Santander el setembre de 2006.

- Assistir a l'octubre de 2006 a TOCATÌ, 4t *Festival internacional de jocs al carrer de Verona*, organitzat per l'AGA (Associazione Giochi Antichi) dinamitzant el joc de la corrida de pedres.

Aquesta àmplia activitat dins el món del joc tradicional ha dut a Lo Llaüt a realitzar, conjuntament amb l'INEFC-Lleida, l'exposició *El joc entre la tradició i la modernitat*, formada per 20 lones (80cm x 200 cm) i que mostra una experiència

realitzada a Horta de Sant Joan (Terra Alta) en el marc del curs de jocs tradicionals que, dins de la Festcat, organitza el CPCPTC.

Així mateix, l'entitat ha editat una altra exposició de 7 plafons enrotllats que descriu la recuperació dels jocs tradicionals de la festa major d'Ascó i la manera de donar-los a conèixer a través del *Joc a joc* –ambdues exposicions estan a disposició d'aquelles entitats que les sol·licitin.

NAVEGANT CAP AL FUTUR

Com hem vist al llarg de l'article, Lo Llaüt vertebrava la seva activitat a partir d'una programació anual amb tot d'activitats consolidades i prou variades com per arribar a un sector ampli de la comunitat local. L'objectiu immediat però passa per un nou repte, donar forma a una iniciativa endegada conjuntament amb el Centre d'Estudis de la Ribera d'Ebre i l'Ajuntament d'Ascó que suposa l'organització de la primera Jornada d'Estudis Locals i Territorials Carmel Biarnés que se celebrarà a l'octubre d'enguany i que, amb voluntat de continuïtat anual, vol ser una plataforma per reivindicar la figura de Carmel, donant a conèixer la seua poli-facètica personalitat a les generacions futures. El treball i el temps ens indicaran si hem conduït bé l'embarcació!

UNA FATADA DE PUBLICACIONS DALT LO LLAÛT

Llibres de fotografies antigues d'Ascó i poblacions veïnes dins la col·lecció La Galvana, impresos a Gràfiques del Matarranya (Calaceit):

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *L'Ascó d'ahir* (2001).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Faldetes i calçons*. (2002).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Garba de feines* (2003).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *A misses dites* (2004).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Sant Antoni mos guardo!* (2005).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Ascó a l'envelat*. (2006).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Quan anàvem a estudi* (2007)

M. Lourdes Ambrós, Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Clotxina de retratos* (2008).

Biel Pubill i Josep M. Raduà: *Cabussats a l'Ebre* (2009).

Reedicions

Jordi Ferrús: *La casa pagesa asconenca (1940-1970)*. Segona edició. Edita Associació Cultural Lo Llaüt i CERE, Gràfiques Requesens. 2003.

CD

Biel Pubill (coord.): *Actes de les III Jornades d'Etnologia a les Terres de l'Ebre*. CD. Edita Associació Cultural Lo Llaüt. Gràfiques del Matarranya, 2003.

Jocs

La corrida del ruquet Joc de tauler ideat per Miquel Ferrús, Biel Pubill i Josep M. Raduà, amb il·lustracions de Jaume Ferrús. Gràfiques del Matarranya, Calaceit, 2005

El joc, amb dinàmica idèntica als jocs de l'oca, pretén donar a conèixer els elements culturals que identifiquen i personalitzen Ascó. Edició: Associació Cultural Lo Llaüt. Ascó

